

11. Se henvisningen i note 5.
12. Et meget tidligt eksempel på publiceret dansk kvindeforskning er analysen af bladet EVA – Hanne Møller m.fl.: *Udsigten fra det kvindelige univers. En analyse af EVA*, Kbh. 1972.
13. Citeret fra forordet (s. 1.) til seminarrapporten, *Kvindeforskning i Danmark*, red. Anna-Birte Ravn m.fl., Aalborg 1978.
14. Disse tidlige tværfaglige kvindeforskningsseminarer udsprang af arbejdet på at etablere og udvikle en kvindekreds i Nordisk Sommeruniversitets regi. Det første seminar afholdtes i oktober 1972 og havde deltagere fra alle danske universiteter (dengang fire, da Aalborg Universitetscenter endnu ikke var startet), fra Norge og Sverige (og desuden fra England, idet kvindeforskeren Juliet Mitchell deltog, der bl.a. har skrevet den dengang meget brugte *Woman's Estate* (1971) og formuleret det for den daværende kvindeforskning vigtige metodegrundlag: »at stille feministiske spørgsmål og give marxistiske svar«.)
15. Se f.eks. i den i note 5 nævnte antologi *Kvindespor i viden-skaben* Drude Dahlerups artikel (»Kvindeforskningens bidrag til samfundsvidenskaberne i 1970erne og 1980erne«) over for Lise Busk-Jensens (»Kvindeforskningen i vadestedet – bidrag til en påtrængende videnskabsteoretisk diskussion«) og min egen (»Kvindevidenskab – kvindeforsknings visioner om en anden og bedre viden«).
16. Jvf. James Robertson: »The Future of Work: Some Thoughts about the Roles of Men and Women in the Transition to a SHE Future« i: *Women's Studies International Quarterly*, vol 4, no. 1, 1981.

Tre kronikker

Nynne Koch

»Politiken«s kronik 6.1.1953

Dyd og gule ærter

Forfatteren Hans Jørgen Lembourn satte nylig i en kronik ægteskabet under debat. Her fremsætter forfatterinden Nynne Koch (sidste roman: »Hug en hæl«) nogle personlige og kvindelige synspunkter.

I en kronik her i bladet den 19. december foreslog *Hans Jørgen Lembourn* at afskaffe ægteskabet som den forældede, naturstridige og nerveødelæggende institution, det er. Ideen er saadan set glimrende. Men hvad vil han sætte i stedet for ægteskabet? Hvem vil det gaa mest ud over, hvis det afskaffes? Og hvad forstaar han egentlig ved ægteskabet?

For at tage det sidste spørgsmaal først, saa er sagen den, at der er to grundindstillinger til ægteskabet, som er vidt forskellige og indbyrdes uforenelige. Naar mennesker siger ægteskab,

saa er der nogle af dem, som tænker paa vielsesattesten, mens andre tænker paa kærligheden. Maaske er ægteskabet en utidsvarende institution, ligegyldigt ud fra hvilken opfattelse, man betragter det. Men lad os se lidt nærmere paa dem.

*

For dem, der ser paa vielsesattesten, er ægteskabet en praktisk økonomisk foranstaltning, der tjener til at bevare en vis samfundsstruktur, og som giver en vis sikkerhed for børnene. Denne opfattelse var vore fædres og vore bedstefædres og den er stadig ret eneraadende i katolske lande, hvor et ægteskab er uopløseligt, hvor følelserne mellem mand og hustru ikke tæller, og hvor der ses med overbærenhed paa utroskab. En person, som virkelig er sin ægtefælle tro gennem længere tid, betragtes næppe som normalt erotisk udviklet. Herhjemme kom synspunktet til udtryk i de udtalelser, som fremkom, da den danske skilsmisselov skulle overføres til Grønland. Man mente, det var uforsvarligt at lære grønlænderne at hykle paa samme maade som vi ved at gøre utroskab til skilsmissegrund.

Opfattelsen er samfundets, og den er vist ogsaa hovedparten af de voksne, gifte samfundsborgeres. Den mand eller kvinde, som staar med begge ben paa jorden, forelsker sig nok, men efter giftermålet koncentrerer opmærksomheden om det praktisk-økonomiske samarbejde, om børnene og indboet. Forleden stod der under »Bolig-Nyt« et spørgsmaal, der begyndte noget lignende som: *Min mand vil gerne gaa med til skilsmisse og lade mig faa begge børnene, hvis han maa faa lejligheden. Men ellers vil han under ingen omstændigheder lade sig skille.* Se, det er en mand, som har blik for de virkelige, faste værdier i tilværelsen. Mænd kan nok lide at prale af, at de er polygame. Men som Noel Coward har udtrykt det: *Immorality may be fun. But it isn't fun enough to take the place of a hundred per cent virtue and three square meals a day.* (Letsindighed er maaske sjovt: men ikke sjovt nok til at opveje fuldendt dyd og tre ordentlige maaltider om dagen).

*

Det var den ene opfattelse. Heroverfor staar den anden, som gaar ud paa, at en vielsesattest kun er berettiget, naar den er overflødig, at mand og kvinde ved at overvinde deres polygame

natur, ved at »elske alle i den ene«, kan naa frem til en større udvikling, end de ville have kunnet hver for sig, og at dette er den egentlige og indre mening med ægteskabet, ja, med hele tilværelsen. Tilhængere af denne opfattelse vil være ganske ligeglade, om ægteskabsinstitutionen ophæves eller ej. Det vil ikke gøre nogen forskel for dem.

De er imidlertid enerne. Tilhængere af opfattelse nummer ét vil – og ikke ganske uberettiget – hævde, at opfattelse nummer to er verdensfjern og uigennemførlig og kan affærdiges med et skuldertræk. Nej, ville disse gode borgere sige, det lyder selvfølgelig meget kønt med kærlighed og alt det der. Men lad os nu være mennesker. Vi maa have orden i sagerne og »three square meals a day«.

Og det har de lov til at sige. Men hvis man opretholder ægteskabet, fordi man synes, det er praktisk, saa er det bare brandbrølende forkert og noget forbandet hykleri, at de statsautoriserede opdragelsesprincipper er baseret paa noget andet, at skole og kirke, kraftigt støttet af ugebladsnoveller og romantiske film, bibringer vore uerfarne sønner og døtre den tro, at ægteskabet er noget ophøjet, og at de kan søge lykken i det. Et par forældre, som selv har været tilfreds med et praktisk-økonomisk ægteskab, har lov til at ønske deres børn gift paa samme maade. Men de har ikke lov til at fortælle de unge, at forelskelsen i ægteskabet gaar over i »noget dybere og mere varigt«, hvis de ikke præciserer, at det dybere og mere varige er gulvtæppet, radiogrammofonen og de tre ordentlige maaltider. Ægteskabet ville ikke blive udsat for saa mange angreb, hvis man lærte at tage det for det, det er, saa det ikke gav anledning til hykleri hos de gamle og skuffelse hos de unge.

*

Men ærlighed alene er selvfølgelig ikke nok til at stabilisere ægteskabet. Det er rigtigt, at udviklingen underminerer det. Naar husførelsen forenkles, er kvinden ikke mere uundværlig i hjemmet. Naar kvinden søger ud i erhvervslivet, kan manden ikke mere være den tap, hvorom hele hendes verden drejer sig, hvis hun da ikke elsker ham højt. Naar radioen kører hele aftenen, spiller det ikke saa stor en rolle om familien er samlet eller ej.

Nej, vil nummer ét-tilhængerne sige, men det er en sørgelig

og uheldig udvikling, som man maa prøve paa at modarbejde. Kvinderne maa blive i hjemmene og af al deres magt stræbe efter at skabe gode hjem, saa skilsmissetallet daler, og børnene kan være trygge. Man maa først og fremmest tænke paa børnene.

Men kvinderne *kan* ikke blive i hjemmene. Naar ca. hvert andet ægteskab opløses, saa maa det at være hustru vel nok betragtes som et af de mest usikre erhverv, der findes. Ingen mor med den mindste ansvarsbevidsthed vil i dag tilraade sine døtre udelukkende at uddanne sig til husmødre. I maa lære noget, vil hun præke for dem, saadan at I kan ernære ikke alene jer selv, men ogsaa de børn, I faar.

Og saa er vi vist naaet frem til en af de vigtigste aarsager til hele misèren. Kvinden er blevet menneske. Hun er gud hjælpe mig begyndt at pukke paa sine menneskerettigheder, og det var der sandelig ingen, som tænkte sig, dengang ægteskabet blev opfundet, hvad man ikke behøver at gaa længere end til vielsesritualet for at overbevise sig om. Og derfor, hvis man vil bevare ægteskabet, saa maa man gøre sig klart, at der er tale om noget helt nyt og aldrig før prøvet, nemlig et samliv mellem to ligeberettigede mennesker. Det kan ikke nytte, at de, som kæmper for ægteskabet, vi skrue udviklingen tilbage, for saa kan de ikke undgaa at tabe. Der maa gydes ny vin paa de gamle flasker. Og maaske vil de sprænges af det.

Saa kommer det andet spørgsmaal. Hvad skal man sætte i stedet for ægteskabet, hvis det bliver eller maaske i realiteten allerede er sprængt? Det kan ikke besvares paa staaende fod. For det maa jo ikke glemmes, at det, vi med et fint ord kalder kultur i virkeligheden er noget saa lidet ophøjet som et mønster af visse fælles tankebaner og livsvaner, for størstedelen nedarvede, og at ægteskabet, nu da kirken ikke mere har den magt over sine, som den har haft, er lige ved at være den eneste virkelig fælles store livsvane her i landet. Ægteskabet er altsaa en del af vor kultur og paavirker alle vore smaa daglige gøremaal. Det er ikke saa underligt, at samfundet gør alt for at bevare det.

*

Men det er maaske et lille skridt frem mod en besvarelse, hvis vi kan besvare det tredje spørgsmaal. Hvem vil det gaa mest ud over, hvis ægteskabet blev afskaffet?

Børnene? Med den høje skilsmisseprocent kan det vist ikke paastaas, at den nuværende tingenes tilstand giver børnene særlig megen tryghed.

Formodentlig ville en anden ordning, et system for eksempel, hvor børnene var fast knyttet til deres mor, naar hun havde evne og vilje til at have dem, mens faderen stod i et løsere tilhørsforhold til dem, medføre større ro i de smaas sjæleliv. For naar skilsmissebørn er ulykkelige, er det ikke, fordi den nuværende form for familieliv er den eneste antagelige løsning for dem. Nej, det er, fordi de mister en far eller mor, *de har haft*, og fordi deres legekammerater har begge forældre. Et af de mest iøjnefaldende, fælles karaktertræk hos børn er jo, at alting skal være, som det altid har været, og saadan som det er hos alle andre børn.

Kvinderne da? Selvfølgelig vil det skabe opstandelse hos alle de kvinder, for hvem ægteskabet er eneste erhverv, dersom ægteskabet blev afskaffet. Fragtmændene i Tyskland forsøgte ogsaa i sin tid at forhindre anlægningen af jernbaner. Men paa længere sigt kan det godt tænkes, at kvinden vil staa sig bedst ved forandringen. Kvinden er ved at lære at staa paa egne ben, hun tjener snart sine penge lige saa godt som manden. Samfundet gør en større og større indsats for børnene, svangerskabs-hjælp, børnetilskud, vuggestuer og børnehaver vil i stadig stigende grad lette de praktiske vanskeligheder ved moderskabet. Hvis man nu opløste ægteskabet og dermed hjemmet, ville kvinden med sin naturlige tilknytning til barnet blive den absolutte hovedperson, den, som dirigerede og dominerede.

Nej, det ville være manden, der blev Sorteper. Han ville blive saadan en underlig, rodløs person, hvis kontakt med barnet vil være afhængig af moderens naade og barmhjertighed. Det vanskeligste ville blive at varetage mandens interesser, for desværre er kvinden vist ikke bedre end andre mennesker og vil ligesom andre sikkert misbruge sin magt.

*

Det er mændene, der har etableret ægteskabet, og selv om de taler meget om, at det er til beskyttelse for kvinder og børn, mon de saa ikke alligevel har skelet lidt til deres egen bekvemmelighed? Ellers har de da været pokkers heldige. Det er mæn-

dene, som gennem ægteskabet faar lejlighed til tilstrækkelig kontakt med børnene uden at have videre besvær med dem. Det er mændene, som gennem ægteskab faar maden sat paa bordet, indkøbene foretaget og tøjjet vasket (ogsaa nu, da konen er selverhvervende). Og det er endelig manden, som gennem ægteskabet paa en praktisk maade faar tilfredsstillet sit seksuelle hverdags-behov.

Rent seksuelt egner kvinden sig nemlig aldeles ikke til at leve i et praktisk-økonomisk ægteskab, mens manden passer udmærket til det. For kvinden er den psykiske side af det erotiske samvær langt det vigtigste, faktum er, at de færreste kvinder kan skille deres følelsesliv og deres erotik ad, de kan vanskeligt tilfredsstille deres seksuelle behov hos en mand, de ikke elsker, og som ikke gør kur til dem. Derfor bliver saa mange glade, unge piger til irritable, gifte koner. De har brug for en elsker, der hvisker dem søde ord i øret, ikke for en ægtemand, som læser avis og sover paa divan. Og den lille ceremoni paa raadhuset eller i kirken betød elskerens ud til højre og ægtemanden ind.

Manden er derimod saadan et rationelt indrettet væsen, og derfor begunstiges han uforholdsmæssigt meget af ægteskabet. I det kan han nemlig falde til ro. Han er nok polygam, men til daglig er han først og fremmest doven. Og da har han den fordel, at hans driftsliv stort set fungerer uafhængigt af hans rent menneskelige følelser for partneren, kan hans seksuelle behov tilfredsstilles ved en hvilken som helst pige, og saa er det mere praktisk og meget mindre besværligt at gaa i seng med sin kone (selv om man ikke elsker hende mere) end enten at gaa på gaden og lede en tilfældig pige op eller at skulle gøre haneben for en elskerinde, invitere hende i teatret eller give hende gaver.

Der snakkes saa meget om det store antal frigide kvinder. I et samfund uden ægteskaber ville manden maaske ikke i saa høj grad faa lov til at pleje sin dovenskab, og det ville sikkert ikke altid være ham, der bestemte hvorfor, hvordan og hvornaar. Det ville være morsomt at faa lavet en ny Kinsey-rapport fra saadan et samfund. Jeg tipper, at procenten af frigide kvinder ville aftage betydeligt, mens impotensen hos mænd ville blive større.

*

Og saa kan enhver afgøre med sig selv, om dette er en grund til at afskaffe ægteskabet eller til at bevare det.

NYNNE KOCH

VINDUET. EKSTRABLADET 26.2. 1959

Ni minutters underholdning

Hvis mændene fortsat skal præge kærlighedslivet, gaar ægteskabet som samfundsinstitution i stykker.

*Kønslivet er blevet sport.
Man kappes faktisk om at
være Danmarks mester i
sex-teknik. Det hævder
i hvert fald forfatter-
inden Nynne Koch, der i
Vinduet gaar ind for ma-
triarkatet (samfundssy-
stem, hvor kvinderne
har det afgørende ord)
i forholdet mellem mand
og kvinde.*

Vi lever i sportens tidsalder, og det er ingen tilfældighed, at seksualiteten trækkes frem i søgelyset, og at de unge belæres om, at teknik og træning er afgørende faktorer for et tilfredsstillende kønsliv. – Kærligheden som sportspræstation indrangeres et sted mellem selskabsdans og kartoffelskrælning.

Mange velmenende, fremskridtsvenlige mandfolk, som gerne vil stabilisere ægteskabet, fordi det er et nødvendigt led i den patriarkalske samfundsstruktur, gaar ind for en eller anden slags kammeratægteskab som en praktisk foranstaltning til udvælgelse og oplæring af en egnet seksualpartner. – Men er det nok? – Man skal vist efterhaanden lede længe efter unge mennesker, som ikke staar i forhold til hinanden før brylluppet, og